

Store forventninger

Å røre eller ikke røre? Oliver Lowenstein diskuterer muligheten for å utfolde seg i museale omgivelser.

OMTALE / Oliver Lowenstein /

Oliver Lowenstein driver kultur-tidsskriftet *Fourth Door Review*, som vant Utne Reader's "New Culture" pris for uavhengig redaksjonell virksomhet i 2003.

Hvis navnet – the Victoria and Albert museum – og de ornamentale, neo-gotiske fasadene gjør det vanskelig å unngå assosiasjoner til det britiske imperiet, har V&A (som det blir kalt) de siste årene gjennomgått en forvandlingsprosess. Å få V&A til å fremstå mer i tråd med samtidens smak, har blant annet omfattet å sette samlingene som er relatert til Storbritannias fortid som kolonimakt inn i en ny sammenheng. Med imperietiden som et tilbakelagt stadium, og med kravene om å tilpasse seg en post-kolonial og globalisert kontekst, har V&A delvis og gradvis måttet omforme seg selv til et museum for verdenskultur.

Den nåværende utstillingen "I:1 – Architects build small spaces", som består av syv bygde strukturer plassert i ulike deler av museet, passer godt inn med disse forutsetningene. Mens europeiske arkitekter er godt representert, er den røde tråden som går gjennom hele utstillingen, som handler om økt respekt for den taktile fysiske verden, vedt inn i en større global sammenheng. Arkitektene som stiller ut er internasjonale, de kommer fra Japan, India, Norden og begge de amerikanske kontinentene (Afrika er imidlertid ikke representert). Denne globaliserte samlingen av utøvere ble plukket ut fra en lengre liste av 20 inviterte arkitekter (som inkluderte flere nordiske; 70 grader nord fra Tromsø, Tham & Videgard fra Stockholm, og C-Lab Architects fra Helsinki, sammen med Anna Heringer fra Østerrike, Sean Godsell fra Australia, og Bernard Khoury fra Libanon),

som hadde sendt inn arbeider som tok for seg målestokk og intimitet, spesielt i forhold til begrepet 'tilfluktssted'. Arbeidene vises i den nylig gjenåpnede arkitekturfløyen av V&A. Som en del av den tematiske understrømmen har mange av arkitektene utviklet arbeider som, i det minste retorisk, oppfordrer publikum til å forsøke seg på en tilnærming til utstillingsobjektene som er mer enn forbigående, stilltiende og betraktende. Samtidig er det slik at museumskonteksten – kombinasjonen av et stort publikum, strikte regler og forventningen om at dette egentlig er objekter som bare skal betraktes, heller enn å inngå i en kroppslig og sanselig opplevelse – hindrer "Small Spaces" fra å bevege seg forbi det visuelt spektakulære.

Begge de norske arkitektene som stiller ut tilhører den yngre generasjonen, som har bidratt betydelig til landets nyvunne rykte som en interessant europeisk arkitektur-nasjon. For mange av de besøkende til utstillingen har Helen & Hards (HHA) bidrag vært et høydepunkt. "Ratatosk" er plassert i V&As indre gårdsrom, ved bredden av en dam, og er et besnærende lysthus av trestammer og grener; flere asketrær som er splittet og satt sammen til en slags skulptur som relaterer seg til norrøn mytologi. Odins verdenstre er en referanse, og et sitat fra norrøn mytologi er skåret inn i trærnes indre overflate. Men selv om de upolerte kvalitetene ved Norges Atlanterhavskyst gjenspeiles i HHAs skulptur, kan man ikke unngå å tenke at Reinhard Knopfs

beskrivelse av hvordan skulpturen er ment å skulle minne publikum om barndommen, og slippe løs vårt indre barn i lek og klatring, lyder litt hult i de ærverdige omgivelsene til et britisk museum, hvor det er liten sjanse for å få lov til verken å klatre eller leke. For meg var dette det første av flere øyeblikk hvor jeg opplevde at det var en uoverensstemmelse mellom de påstandene som ble fremsatt av både arkitektene og museets videoer, kataloger, plakater, osv, og det som faktisk ble presentert. Til tross for Knopfs vennlige oppfordringer om at

HHAs bidrag var det mest livlige, som en følge av formaningene om å ta verket i bruk. De andre bidragene ble stående i kontrast til dette, fordi de hadde valgt å legge vekt på refleksjon, meditasjon og innadvendthet, aktiviteter med færre synlige tegn på bevegelse. Den andre norske arkitekten som var representert i utstillingen, Sami Rintala, som er finsk-født, men har valgt å bosette seg i Norge, bidro til å knytte utstillingen til hele den nordiske regionen. Rintalas verk, laget i samarbeid med partner Dagur Eggertsson, kunne ikke vært fjernere fra

Fra venstre:

From left:

Terunobu Fujimori (Tokyo, Japan): "Beetle's house".

Studio Mumbai Architects (Mumbai, India): "In-Between architecture".

“Beskrivelsen av hvordan skulpturen er ment å skulle minne publikum om barndommen, og slippe løs vårt indre barn i lek og klatring, lyder litt hult i de ærverdige omgivelsene.”

objektet var beregnet på lek, kunne jeg ikke unngå å lure på hva som ville skje med dem som våget å følge oppfordringen. De ville ganske sikkert bli dratt vekk fra skulpturen, få en skyllebøtte fra V&As sikkerhetstjeneste, og kanskje til og med bli kastet ut av museet. HHA må også ha vært klar over at i en større internasjonal institusjon, med de vanlige HMS-bestemmelsene og frykten for søksmål, ville det ikke bli noen klatring på knudrete trestammer. At både arkitekten og museet var komfortable med å presentere dette som en mulighet, skapte en distanse mellom utstillingens intellektuelle aspirasjoner og den faktiske situasjonen, noe som samtidig underminerte autenticitetstemaet som "Small Spaces" knyttet seg til.

HHAs organiske trestruktur. Rintala Eggertssons vertikale bibliotek er et bratt tårn; både en hyllest til lærdommen man oppnår gjennom det skrevne ord og et potensielt tilfluktssted i bøkernes stille verden. Med en elegant nordisk minimalisme var tårnveggene dekket med rader av bøker, noe som kunne få det til å minne mer om avansert hylle-design, selv om det fremstod som bydende og kvasi-monumentalt i enden av en av V&As indre korridorer. I videoen som følger med sier Eggertsson at det boklige tårnet symboliserer museets rolle som vokter av kunnskap, og han trekker en miljørelatert forbindelse mellom menneskets biologi og naturens verden (en nærmere undersøkelse avslørte imidlertid at mange

Vazio S/A (Belo Horizonte, Brasil): "Spiral Booths".

av bøkene kom fra nabolagets forhandlere av brukt kiosklitteratur). I likhet med de andre utstillingsobjektene ble publikum gjort oppmerksom på at man måtte bevege seg raskt gjennom tårnet, og intensjonen om å tilby en serie leserom ble dermed underlagt behovet for å sluse publikum raskt gjennom utstillingen.

Utstillingens helning mot nordområdene ble også supplert av utstillingskuratoren Abraham Thomas' referanser til samtidens nordiske arkitekturteori, ikke minst Juhani Pallasmaas fenomenologiske mesterverk *The Eyes of the Skin*, som blir sitert i katalogens essay sammen med Pallasmaas norske motstykke, avdøde Christian Norberg-Schulz. I essayet blir de fysiske og sanselige kvalitetene ved de utstilte prosjektene

arkitekter som jeg respekterer og blir inspirert av. Hos denne nye globaliserte generasjonen finner man tross alt noe av dagens mest interessante arkitektur. Eksempler er Rintala, og Studio Mumbais Bijoy Jain (som høflig nok avstår fra å bruke Pallasmaas "motstands"-frase, til fordel for begrepet "sam-eksistensens arkitektur"). Førstnevnte kuraterte i fjor Aalstiftelsens konferanse "Edge: Paracentric Architecture", hvor Jain var en av flere bidragsytere.

Jain står for det mest monumentale av de syv bygde utstillingsverkene. Studio Mumbais "In Between Architecture" er en nesten virkelighetstro gjengivelse av slumbebyggelsen og lagerhusene som grenser opp til Jains studio. Å presse kroppen gjennom en labyrint av smale ganger og inn i ørsmå

“En kritikk rettet mot media må også peke tilbake på seg selv; det vil si å inkludere utstillingens relasjon til presentasjon og ”show”, like mye som til selve arkitekturen.”

trukket frem; at konstruksjonene faktisk ble bygget inne i museet og at publikum burde forsøke å oppleve hver av dem gjennom så mange sanser som mulig. Pallasmaa har imidlertid vært kritisk til de to symposiene med tittelen "Sustaining Identities" som ble arrangert ved V&A i samarbeid med både RIBA og Arup i 2008 og 2009. På det siste kom han inn på et av sine gjennomgående temaer, spørsmålet om en fornyet "motstandens arkitektur" i en tid preget av hypermedia, globalisering og virtuelle virkeligheter. Selv om det representerer et skritt videre fra disse symposiene, fører aksepten for å presentere det sanselige som først og fremst en passiv forestilling til at denne utstillingens bruk av "motstandens arkitektur"-begrepet bare gjør det til nok et medievennlig slagord. Er det ikke slik at en kritikk rettet mot media også må peke tilbake på seg selv; det vil si å inkludere utstillingens relasjon til presentasjon og "show", like mye som til selve arkitekturen?

Kritikk av hvordan ulike arkitekters og kultursentres PR-maskinerier presenterer arkitektoniske verker for et publikum, har ikke tradisjonelt blitt betraktet som arkitekturskribentens oppgave. Jeg føler meg også litt ukomfortabel med å legge vekt på slike problemstillinger i omtalen av en gruppe

rom, gir en opplevelse av hvordan tilværelsen faktisk arter seg for mange mennesker på 2000-tallet, selv om tiden man bruker inne i denne konstruksjonen også blir strengt overvåket. På samme tid fremstod den jordnære fysiske massen både som rolig og beroligende blant de mer overlesede objektene i museets samling. Med det enkle blikktaket – bølgeblikk utgjør 80% av materialet i slummen – og den tørre, døde trestammen, var det "In-Between House" som i størst grad ga assosiasjoner til en fenomenologisk forståelse.

Det andre verket som forholdt seg til temaet "hjemløshet" – som må være en av de første assosiasjonene man får til Pallasmaas slagord "motstands-arkitektur" – var forbindelsen til sosiale spørsmål som lå implisitt i Rural Studios bidrag, nær inngangen til museets foajé. Denne strukturen – et enkelt, skarpskåret og åpent treskjul, som hadde et interiør av sunt, slipt trepanel, og var malt beksort på utsiden – fungerte som en inngangsport for den besøkende til dette Alabama-studioets arbeid blant de fattigste i den amerikanske delstaten. For min del virket det imidlertid malplassert, påtatt stivpyntet i V&As store og mørke omgivelser.

Terunobu Fujimoris "Beetle House" var som tatt ut av en annen verden, og ga as-

sosiasjoner til en "Ringenes herre"-kulisser i japansk stil. Det ikke-moderne, forkullede "flytende tehuset" i miniatyr var komplett med en liten skorstein, og hadde en enkel skjønnhet. Det indre rommet, beregnet på teseremonier og refleksjon, var enkelt dekorert med forkullede kvister som gjenspeilte det sortbrente eksteriøret. Plassert ved siden av to store gjenstander fra Middelalderen – en vindeltrapp og en utsmykket kirkefasade – er det like nærliggende å trekke en forbindelse til Middelalderens forhold til håndverk og ferdigheter, som til kroppslig erfaring, noe Fujimori også la vekt på i video-intervjuet. Men igjen er det slik at invitasjonen fra Fujimori om å bruke tehuset til å drikke te, reflektere og meditere, er hyggelig, men hvis man skal ta den alvorlig, helt urealistisk. I kontrast til dette hadde landsmannen Sou Fujimoto valgt å bruke helt moderne materialer. Fujimotos utspente og gjennomsluktige "Inside-Out Tree", utelukkende laget av plast, var også plassert i den nye fløyen, som det mest abstrakte og konvensjonelt arkitektoniske verket. Det var ikke overraskende å finne det ved inngangen til arkitektur-salene.

Mange arkitekter vil hevde at denne typen media-promotering er en del av den *quid pro quo* som må til for å få bringe meningsfull, og i deres øyne kompromissløs, arkitektur ut til offentligheten. Kuratorer stiller ofte spørsmål ved hvordan man skal klare å engasjere det brede publikum. Det er ikke tvil om at det er et spørsmål om å

finne en balanse. Samtidig vil jeg hevde at måten arkitekter, kuratorer – og skribenter – fremstiller arkitekturen på, er en like viktig del av en hver relasjon til verden, som arkitekturen i seg selv. Dette blir spesielt vanskelig hvis et prosjekt implisitt forholder seg til autentisitet, media og fremstilling som temaer. For at arkitekturen skal bevege seg videre fra disse temaenes problematiske konsekvenser, må arkitektene forholde seg til hele området mellom medievirkelighet og fysisk virkelighet. Tatt i betraktning hvor mye av arkitekturen som er fanget inn i det kommersielt spektakulære, er dette til gjengjeld et lovende område for kritisk virksomhet.

Oliver Lowenstein

Oversatt fra engelsk av Ingerid Helsing Almaas

Great expectations
Review of "1:1 – Architects build small spaces", exhibition at the V&A, London
By Oliver Lowenstein

The exhibition "1:1 – Architects build small spaces", comprising seven built structures by architects from different parts of the world, located in different parts of the museum, fits in well with the V&A's current efforts to re-invent itself as a world culture museum, writes Oliver Lowenstein. The thematic undercurrent of many of the designs, rhetorically at least, seems to entreat the audience to attempt a more than pas-

Fra venstre:

From left:

Sou Fujimoto (Tokyo, Japan): "Inside Outside Tree".

Rural Studio (Newbern, Alabama, USA): "Woodshed".

sing, tacit, and visual engagement with the pieces. Yet the museum context, where the mix of sheer visitor numbers, regulations, and an assumption that really, these are pieces to be looked at, rather than part of a genuine fully-bodied sensual experience, inhibits "Small Spaces" from moving beyond spectacle. Both Helen & Hard's bower assemblage and Rintala Eggertsson's library tower present the visitor with the promise of a physical experience which is in the end never really fulfilled, chiefly because the scale of the pieces cannot possibly allow every member of the audience the opportunity to sit, climb, read, make tea or whatever the architect says they want you to do.

The assumption of the primacy of the tactile rings hollow in such venerable museal circumstances. If anything, concludes Lowenstein, one would have expected the architects to see this coming, and to include the presentational aspects of the communication is as crucial a part of the constructed relation to the world. The lack of such a critical distance in the work presented, as well as in architecture in general, however, promises fertile and rewarding ground for the continued efforts of architectural criticism.

Oliver Lowenstein runs the cultural review, *Fourth Door Review*.